

Teaching Guide				
Identifying Data				2022/23
Subject (*)	Policies for older people	Code	615525024	
Study programme	Mestrado Universitario en Políticas Sociais e Intervención Sociocomunitaria			
Descriptors				
Cycle	Period	Year	Type	Credits
Official Master's Degree	1st four-month period	Second	Optional	6
Language	SpanishGalician			
Teaching method	Face-to-face			
Prerequisites				
Department	Pedagogía e Didáctica			
Coordinador	Fernández Suárez, Mónica Belén	E-mail	belen.fernandez.suarez@udc.es	
Lecturers	Fernández Fernández, Melchor Fernández Méndez, Diana Fernández Suárez, Mónica Belén Teijeiro Cal, Noelia	E-mail	melchor.fernandez@usc.es diana.fernandez2@col.udc.es belen.fernandez.suarez@udc.es noelia.teijeiroc@udc.es	
Web				
General description	Esta materia diríxese a favorecer a análise crítica das políticas de atención ás persoas maiores mediante o estudo de distintas contribucións teóricas, documentos, informes e normativa.			

Study programme competences	
Code	Study programme competences
A2	CE2 - Interpretar os feitos e as políticas sociais desde os distintos paradigmas teóricos vixentes na análise da exclusión.
A3	CE3 - Diseñar e desenvolver procesos de observación e documentación para o estudo das políticas e os sistemas de benestar social.
A4	CE4 - Recompilar e interpretar a información suficiente para chegar a diagnósticos fiables sobre os riscos de exclusión e os factores de vulnerabilidade social.
A5	CE5 - Interpretar as situacións e os procesos de marxinação social e económica de colectivos desde unha perspectiva histórica e macroestrutural.
A6	CE6 - Avaliar a capacidade e eficacia das medidas de intervención para corrixir ou previr situacións e procesos de exclusión social.
A21	CEE1 - Explicar os procesos de exclusión vinculados ás transformacións da estrutura familiar e por idades das sociedades.
A23	CEE3 - Identificar as dinámicas interxeracionais, biolóxicas e socioeconómicas que xeran situacións de exclusión.
A24	CEE4 - Identificar situacións e procesos de segregación de colectivos vulnerables asociados ao avellentamento demográfico.
A25	CEE5 - Actuar como profesional competente e cualificado/a no ámbito do deseño, a xestión e a avaliación de proxectos de investigación, políticos e sociais sobre situacións de dependencia.
A26	CEE6 - Actuar como profesional competente e cualificado/a no ámbito do deseño, a xestión e a avaliación de políticas de intervención dirixidas á conciliación familiar e ás necesidades dos maiores.
B2	CB2 - Aplicar e integrar os coñecementos a contornos e problemas emerxentes e indefinidos, na práctica investigadora e profesional.
B4	CB4 - Identificar os dilemas éticos e a responsabilidade social tras os retos formulados na práctica profesional e investigadora.
B7	CB7 - Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
B13	CX1 - Comprender e integrar coñecementos complexos para traducilos en propostas de investigación e programas de intervención en contextos sociais problemáticos.
B14	CX2 - Realizar unha análise crítica da realidade social e do desenvolvemento profesional vinculada aos feitos sociais sobre os que se traballa.
B15	CX3 - Diseñar, aplicar e avaliar proxectos de investigación en ciencias sociais relacionados cos procesos e as situacións de exclusión social.
B18	CX6 - Valorar a adecuación das distintas ferramentas teóricas, metodolóxicas e técnicas ás preguntas e os obxectivos específicos formulados sobre a realidade social e as políticas sociais.
C1	CT1 - Adequate oral and written expression in the official languages.
C3	CT3 - Using ICT in working contexts and lifelong learning.

C5	CT5 - Understanding the importance of entrepreneurial culture and the useful means for enterprising people.
C6	CT6 -Acquiring skills for healthy lifestyles, and healthy habits and routines.

Learning outcomes			
Learning outcomes	Study programme competences		
Analizar as políticas e os programas destinados á atención ás persoas maiores e/ou en situación de dependencia	AC2 AC4 AC5 AC21 AC23 AC24	BC4 BC7 BC14	CC1 CC3 CC5 CC6
Coñecer e explicar o desenvolvemento xurídico-legal das políticas de atención á dependencia en España e no contexto da Unión Europea.	AC3 AC4 AC5 AC6	BC7 BC14 BC18	CC1 CC3 CC5 CC6
Propoñer políticas, programas e plans de intervención destinados á poboación maior e/ou en situación de dependencia	AC3 AC25 AC26	BC2 BC4 BC7 BC13 BC15	CC1 CC3 CC5 CC6

Contents	
Topic	Sub-topic
1. TEORÍAS SOBRE O ENVELLECIMENTO	1.1.Contexto socioeconómico. 1.2.Teorías sociais do envellecemento. 1.3.Cambio de paradigma.
2. AS POLÍTICAS SOCIAIS DESTINADAS ÁS PERSOAS MAIORES E/OU EN SITUACIÓN DE DEPENDENCIA.	2.1. A participación social das persoas maiores e/ou nunha situación de dependencia. 2.2.Calidade de vida e benestar: conceptualización de dependencia, autonomía e vulnerabilidade. 2.3. Envellecemento, dependencia e dereitos humanos.
3. POLÍTICAS DE ATENCIÓN Á DEPENDENCIA EN ESPAÑA E NA UE DESTINADAS ÁS PERSOAS MAIORES E/OU EN SITUACIÓN DE DEPENDENCIA.	3.1. Marco internacional e da Unión Europea. 3.2. Marco español. 3.3. Marco autonómico e local.
4. PROGRAMAS E MODELOS DE INTERVENCIÓN E ACCIÓN CON PERSOAS MAIORES E/ OU EN SITUACIÓN DE DEPENDENCIA.	4.1. Perspectivas de intervención. 4.2. Programas dirixidos a persoas maiores e/ou en situación de dependencia: comunicación, sexualidade, malos tratos, alfabetización dixital, dependencia, etc.

Planning				
Methodologies / tests	Competencies	Ordinary class hours	Student?s personal work hours	Total hours
Collaborative learning	A3 A4 A6 A24 A25 A26 B2 B7 B13 B15 C1 C5 C6	6	14	20
Directed discussion	A4 A5 A6 A21 A24 B2 B14 B18 C5 C6	6	15	21
Workbook	A2 A3 A5 A23 A24 B4 B14 C3 C5	8	20	28
Long answer / essay questions	A2 A4 A5 A6 A21	2	38	40

Seminar	A4 A5 A6 A21 A25 A26 B2 B7 B13 B15 B18 C1 C3 C5 C6	4	26	30
Guest lecture / keynote speech	A2 A4 A5 A21 A23 A24 B4 B14 C5	7	0	7
Personalized attention		4	0	4

(*)The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Methodologies	
Methodologies	Description
Collaborative learning	Conxunto de procedementos de ensino-aprendizaxe guiados de forma presencial e/ou apoiados con tecnoloxías da información e as comunicacións, que se basean na organización da clase en pequenos grupos nos que o alumnado traballa conxuntamente na resolución de tarefas asignadas polo profesorado para optimizar a súa propia aprendizaxe e a dos outros membros do grupo, na procura da aplicación da teoría á praxe, mediante o traballo de situacións relacionadas co exercicio profesional.
Directed discussion	Técnica de dinámica de grupos na que os membros dun grupo discuten de forma libre, informal e espontánea sobre un tema, aínda que poden estar coordinados por unha persoa moderadora, na que se aplicarán os contidos traballados nas lecturas e nas sesións maxistras.
Workbook	Son un conxunto de textos e documentación escrita relacionada coa materia obxecto de estudo que se recolleron e editaron como fonte de estudo e profundización nos contidos traballados.
Long answer / essay questions	Proba na que se busca responder por escrito a preguntas de certa amplitude valorando que se proporcione a resposta esperada, combinada coa capacidade de razoamento (argumentar, relacionar, etc.), creatividade e espírito crítico. Permite medir as habilidades como a capacidade de crítica, de síntese, de comparación, de redacción e de orixinalidade do estudante; polo que implica un estudo amplo e profundo dos contidos, sen perder de vista o conxunto das ideas e as súas relacións.
Seminar	Técnica de traballo en grupo que ten como finalidade o estudo intensivo dun tema. Caracterízase pola discusión, a participación, a elaboración de documentos sobre un tema obxecto de estudo da materia e as conclusións ás que teñen que chegar todos os compoñentes e as do seminario. Consistirá nunha presentación oral sobre dun tema específico obxecto de estudo da materia.
Guest lecture / keynote speech	Exposición oral complementada co uso de medios audiovisuais e a introdución de algunhas preguntas dirixidas ao alumnado, coa finalidade de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe. A clase maxistral é tamén coñecida como ?conferencia?, ?método expositivo? ou ?lección maxistral?. Esta última modalidade sóese reservar a un tipo especial de lección impartida por un ou unha docente en ocasións especiais, cun contido que supón unha elaboración orixinal e baseada no uso case exclusivo da palabra como vía de transmisión da información á audiencia. Nestas sesións se traballará o tema inicialmente, para poder profundizar no mesmo a través das lecturas.

Personalized attention	
Methodologies	Description
Seminar	A atención personalizada que se refire para o seminario consiste en titorías grupais ou individualizadas, presenciais ou por internet, para poder facer as revisións do traballo de cara á súa presentación e para poder consultar as dúbidas con respecto da súa elaboración.

Assessment			
Methodologies	Competencies	Description	Qualification

Directed discussion	A4 A5 A6 A21 A24 B2 B14 B18 C5 C6	A avaliación será continua mediante a: Participación activa no desenvolvemento das clases maxistras (10%) Preparación previa das lecturas para os debates (15%)	25
Seminar	A4 A5 A6 A21 A25 A26 B2 B7 B13 B15 B18 C1 C3 C5 C6	O traballo que se realizará para a materia consistirá nun traballo sobre o análise dunha política social ou a proposta ou análise dun programa ou modelo de intervención para persoas maiores e/ou dependentes, que se presentará oralmente no seminario. Para avaliar os traballos presentados polo alumnado se terán en conta os seguintes criterios de avaliación xeral: Relevancia, pertinencia e organización coherente dos contidos Emprego de medios audiovisuais ou outros recursos como apoio Nivel de comprensión dos contidos básicos Claridade expositiva Utilización da terminoloxía propia da materia. Recursos bibliográficos empregados.	35
Long answer / essay questions	A2 A4 A5 A6 A21	A avaliación consistirá na realización dun ensaio crítico sobre un dos temas do programa.	40

Assessment comments

Recoméndase

os envíos dos traballos telemáticamente e de non ser posible, no utilizar plásticos, elixir a impresión a dobre cara, empregar papel reciclado e evitar imprimir borradores.

Débese facer un uso sostible dos recursos e a prevención de impactos negativos sobre o medio natural.

Débese

ter en conta a importancia dos principios éticos relacionados cos valores da sosenibilidade nos comportamentos persoais e profesionais.

Sources of information

Basic

Abellán García, A., Ayala García, A. & Pujol Rodríguez, R. (2017) Un perfil de las personas mayores en España, 2017. Indicadores estadísticos básicos. Madrid, Informes Envejecimiento en red nº 15, 48 p. [Fecha de publicación: 31/01/2017; última versión: 27/03/2017].
<<http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/enred-indicadoresbasicos17.pdf>> Alemán Bracho, M. d. C., & Martín García, M. (2014). Envejecimiento y derechos humanos. Miscelánea Comillas: Revista De Ciencias Humanas y Sociales, 72(140), 227-255. Buendía Vidal, J., ed. lit. In Buendía Vidal J., ed. lit. (Ed.), (2010). Gerontología y salud : Perspectivas actuales. Madrid (sp): Biblioteca Nueva. Campos Aldana, A. L., & Huertas de González, C. (2011). Hacia la comprensión integral de los procesos de vejez y envejecimiento desde las diferentes perspectivas. Revista Tendencias & Retos, (16), 111-123. Cerri, C. (2015). Dependencia y autonomía: Una aproximación antropológica desde el cuidado de los mayores. Athenea Digital: Revista De Pensamiento e Investigación Social, 15(2), 111-140. Conejero Paz, E. (2016). Políticas de envejecimiento: ¿un dilema sin resolver? 3c Empresa: Investigación y Pensamiento Crítico, 5(4), 58-64. Corte, B. (2011). La comunicación como un derecho humano y su papel en la longevidad. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 10-16. Dabove Caramute, M. (2011). Ancianidad, derechos humanos y calidad de vida. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 1-4. Dabove Caramute, M. (2011). Autonomía y atención de los ancianos en situación de dependencia en España. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 2-35. de la Serna Bilbao, M. (2011). Las tecnologías de la información. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 11. Dulcey Ruiz, E. (2011). Calidad de vida y derecho al reconocimiento en la vejez. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 6-13. Ezquerro, S., Pérez Salanova, M., Pla, M. & Subirats, J. (Ed.), (2016), Edades en transición, envejecer en el siglo XX : Edades, condiciones de vida, participación e incorporación tecnológica en el cambio de época (1ª ed ed.). [Barcelona] (sp): Ariel. Fuente Robles, Yolanda María de la, Sotomayor Morales, E. M., & Martín Cano, M. d. C. (2016). 535. vulnerabilidad sobrevenida en personas en situación de dependencia en España. Scripta Nova: Revista Electrónica De Geografía y Ciencias Sociales, (20) García Medina, J. (2011). La protección jurídico-civil de la ancianidad. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 9-15. Gil Calvo E. (Ed.) (2003) El poder gris : Una nueva forma de entender la vejez (1a ed ed.). Barcelona (sp): Mondadori. Giró Miranda J. (Ed.) (2004) Envejecimiento y sociedad : Una perspectiva pluridisciplinar [Logroño] (sp): Universidad de La Rioja, Servicio de Publicaciones. Gracia Ibáñez, J. (2011). El maltrato familiar hacia las personas mayores. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 4-26. Grosman, C. (2011). Una intersección compleja. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 12-29. Hernando Ibeas, M. V. (2004). Habilidades de comunicación con las personas mayores. Envejecimiento y sociedad: Una perspectiva pluridisciplinar (1st ed., pp. 103-141) Universidad de La Rioja. Hernando Ibeas, M. V. (2005). Sexualidad y afectividad en la vejez. Envejecimiento, salud y dependencia (1st ed., pp. 63-80) Universidad de La Rioja. Hernando Ibeas, M. V. (2006). Teorías sobre el fenómeno del envejecimiento. Envejecimiento activo, envejecimiento en positivo (1st ed., pp. 37-64) Universidad de La Rioja. Izquierdo Martínez, A., & Izquierdo Dopf, A. (2005). Psicología del desarrollo de la edad adulta: Teorías y contextos. Revista Complutense De Educación, 16(2), 601-619. Lassen, A. J. (2015). Biopolíticas de la vejez: Cómo el conocimiento sobre el envejecimiento forma políticas de envejecimiento activo. Sociología Histórica: Revista De Investigación Acerca De La Dimensión Histórica De Los Fenómenos Sociales, (5), 331-362. Leturia Arrázola, F. (2011). Los derechos de las personas mayores. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 8-24. Lynch, K., Baker, J. & Lyons, M. (Ed.) (2014), Igualdad afectiva : Amor, cuidados e injusticia. Madrid: Morata. Martín Cuadrado, A. M., Gallego, D. J., Alonso, C. M. (Ed.), (2010) El educador social en acción : De la teoría a la praxis. Madrid: Editorial Universitaria Ramón Areces. Martínez Rodríguez, T., Díaz-Veiga, P., Rodríguez Rodríguez, P.; Sancho Castiello, M. (2015). Modelo de atención centrada en la persona. Presentación de los Cuadernos prácticos. Madrid, Informes Envejecimiento en red, nº 12. [Fecha de publicación: 30/07/2015]; <http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/enred-modeloatencioncuadernosmatia.pdf> Maya Jariego I. (Ed.), (2007) Estrategias de intervención psicosocial. Madrid: Pirámide. Melero Marcos, L., Melero Ventola, A., & Valdivieso Pastor, J. (2013). Envejecimiento y pobreza: Vinculaciones y soluciones propuestas. International Journal of Developmental and Educational Psychology: INFAD. Revista De Psicología, 2(1), 271-286. Mondragón Ruiz de Lezana, Miren Jaione. (2011). Condiciones de vida y ausencia de bienestar de las personas mayores. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 3-23. Muñoz Tortosa J. (Ed.), (2002) Psicología del envejecimiento. Madrid: Pirámide. Neugarten, B. (Ed.), (1999). Los significados de la edad. Barcelona: Herder. Pickard S. (Ed.), (2016). Age studies : A sociological examination of how we age and are aged through the life Course. Los Angeles: Sage. Prieto, D., Etxeberria, I., Galdona, N., Urdaneta, E., & Yanguas, J. (2009). Las dimensiones subjetivas del

envejecimiento. Colección estudios, Serie personas Mayores. España: Ministerio de Sanidad y Política Social.

España. Ramos Toro M. (Ed.), (2016). *Envejecer siendo mujer : Dificultades, oportunidades y retos*. Barcelona: Bellaterra.

Rodríguez Álvarez, V., & Rubiera Morollón, F. (2016). Panorama de las buenas prácticas y políticas adoptadas en la unión europea frente al envejecimiento. *Investigaciones Regionales: Journal of Regional Research*, (34), 139-171.

Sáez Carreras, J., Pinazo Hernandis, S., & Sánchez Martínez, M. (2008). La construcción de los conceptos y su uso en las políticas sociales orientadas a la vejez: La noción de exclusión y vulnerabilidad en el marco del envejecimiento. *Revista Del Ministerio De Trabajo e Inmigración*, (75), 75-94.

Tobío Soler, C. (2008). Redes familiares, género y política social en España y Francia. *Política y Sociedad*, 45(2), 87-104.

Vicente Blanco, D. F. J. (2011). La protección de los adultos en el derecho internacional privado codificado por la conferencia de la haya: El convenio de 13 de enero de 2000 y sus soluciones. *Oñati Socio-Legal Series*, 1(8), 15-23.

Complementary	<p>Oddone, M.J. (2013). Antecedentes teóricos del Envejecimiento Activo. Madrid, Informes Envejecimiento en red, nº 4. [Fecha de publicación: 28/09/2013].&lt;http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/odonne-antecedentes-1.pdf&gt;; Sánchez, M., & Díaz, P. (2007). La evaluación de los programas intergeneracionales. Colección Documentos, Serie Documentos Técnicos, IMSERSO. World Health Organization. (2007). Ciudades globales amigables con los mayores: una guía. Suiza: Organización Mundial de la Salud.</p>
----------------------	---

Recommendations

Subjects that it is recommended to have taken before

Subjects that are recommended to be taken simultaneously

Subjects that continue the syllabus

Other comments

Nas clases sosterase o principio de debate democrático, escoitando e respetando todas as opinións diversas en torno aos temas tratados, tanto de parte do profesorado como do alumnado.

(*)The teaching guide is the document in which the URV publishes the information about all its courses. It is a public document and cannot be modified. Only in exceptional cases can it be revised by the competent agent or duly revised so that it is in line with current legislation.